

Oponentský posudek na doktorskou disertační práci

Mgr. Jiřiny Jiříčkové

**Klavír jako didaktický prostředek učitele hudební výchovy
na I. stupni základních škol**

Předložená doktorská disertační práce Mgr. Jiřiny Jiříčkové má odbornou úroveň odpovídající spisům tohoto druhu a tím získává oprávnění postoupit k obhajobě. Ve svém posudku se nejprve řídím danými body:

1. Zvolené téma je aktuální, protože se týká současné hudební výchovy a jejích problémů v dnešní době a v další perspektivě. Využití klavíru, „tradičního“ i jeho elektronických následníků, souvisí s různými možnostmi hudební výchovy a je užitečné je odborně vyhodnotit.
2. Disertace splnila stanovený cíl teoretickou analýzou vytčené problematiky a ověřením dosažených výsledků v hudební praxi při realizaci většího počtu pedagogických projektů, které jsou v práci náležitě dokumentovány. (Hlavní cíl se týká prozkoumání a charakteristiky možností efektivního uplatnění klavíru v hudební výchově dětí mladšího školního věku a zkvalitnění přípravy budoucích učitelů hudební výchovy v tomto směru.)
3. Metody teoretického i empirického výzkumu jsou velmi uvážlivě aplikovány. Jde zvláště o metodu historicko-srovnávací, metodu modelování a využití pozorování, dotazníku a rozhovoru.
4. Výsledky disertace jsou cenné. Autorka prokázala, že využití klavíru se osvědčuje v různých složkách moderní hudební výchovy, a to jak v ryze „umělecké“ hudební výchově, tak v řadě mnohostranných přípravných činností hudebního výcviku a dále i v kontextu s obecnými úkoly řešení problémů jednotlivců a společnosti v otázkách tvořivosti, celostního integrovaného pojetí umění a kultury, a též morální, zdravotní a ekologické výchovy a rovněž v oblastech mezilidských a mezinárodních vztahů aj.
5. Význam této práce pro společenskou praxi byl již uveden v předchozím bodu. Pro další rozvoj vědecké hudební pedagogiky je tato práce významná tím, že se vyhýbá časté povrchní všeobecnosti, propracovává v širších souvislostech jedno konkrétní téma a v některých otázkách poskytuje podněty k dalším výzkumům.
6. Podmínky obvykle kladené na disertační práce v rámci doktorského studia v oboru „Hudební teorie a pedagogika“ splňuje tento spis jak po stránce obsahu a struktury, tak v dalších náležitostech.

Jádro práce – text o 170 stranách – je přehledně členěno do osmi kapitol a početných podkapitol. První kapitola zahrnuje především metodologickou problematiku práce a její řešení. Sympatické je, jak se autorka podrobně věnuje charakteristice pojmů a termínů, které v práci používá, včetně uplatnění historického hlediska.

Druhá kapitola je hudebně psychologická ve vztahu k dětem mladšího školního věku, během něhož se ve většině případů rozvíjejí základní hudební schopnosti, ovšem se značnými individuálními rozdíly, jež se odrážejí také v různých časových údajích jednotlivých badatelů. Škoda, že se autorka nepokusila blíže nahlédnout do této problematiky vlastními pokusy alespoň s několika dětmi. Pokud jde o specifické působení klavírní hry na rozvoj hudebně sluchových schopností dětí, připomíná na str. 26 mimo jiné též „různé možnosti frázování v závislosti na obsahu a charakteru klavírní skladby“. To je jistě důležitý prvek uměleckovýchovného přístupu v hudební výchově dětí i v přípravě učitelů; autorka na závažnost tohoto přístupu upozorňuje i na několika dalších místech své práce, ale soustavněji se mu nevěnuje a didaktický aspekt využití klavíru spatřuje v různých činnostech a hrách sice s klavírem, ale spíše „mimouměleckých“, míněno samozřejmě na nejelementárnější úrovni. Jak uvádí autorka na str. 16, zaměřuje modelové situace uvedené v 8. kapitole zejména na první tři ročníky základní školy, v nichž se snaží respektovat hravost dětí, jejich neposednost či citovost. Tím se ovšem připravuje o vyzrálejší hudební schopnosti a zájmy dětí ve 4. a 5. ročníku, kdy někteří žáci již navštěvují základní uměleckou školu a učí se hrát a hrají také na klavír. Tuto počáteční klavíristickou problematiku ovšem autorka velmi dobře zná a věnuje se jí v pozoruhodných komentářích k několika českým a zahraničním školám počátků klavírní hry. Ve svých modelových situacích si výrazových možností a předností klavíru všímá, ale do teoretické části své práce samostatné pojednání o nich nezařadila.

Zajímavé je autorčino sledování vývoje uplatnění klavíru v hudební výchově od 18. století po dnešek, kdy se nejednou prolíná zaměření všeobecně výchovné se speciálním počátečním studiem klavírní hry. Autorka tento vývoj podrobně dokumentuje a přirozeně dospívá k otázce uplatnění klavírní hry v přípravě učitelů pro 1. stupeň základní školy. Záslužné je, že magistra Jiřčková objevila a cituje sdělení učitele Josefa Gregora v časopise Hudba a škola z roku 1922, který během přestávek mezi vyučováním hrával na klavír drobné skladby; žáci si jich nemuseli všimnout, ale jak píše Gregor: „V těch chvílích, v nichž jsem vybíral skladby tak, aby zapadly do povšechné naší nálady, zvykali si žáci nejen naslouchati hudbě, ale poznávati i náladové a citové její kouzlo.“ (Disertace str. 37.) To je jistě nevšední podnět pro pokus o následování.

Oslabené umělecké hledisko se projevuje i ve 4. kapitole Klavír jako didaktický prostředek, věnované různým možnostem využití klavíru při různých činnostech v rámci vyučování podle doporučení různých pedagogů i vlastní invence autorky. V 5. kapitole Literatura pro klavír v rukou učitele na 1. stupni základní školy se výklad opírá především o analýzu několika vybraných klavírních škol, která je přínosně provázána notovými příklady. Následující 6. kapitola Klavír v přípravě učitelů na 1. stupni základní školy přináší v rámci přehledu současné situace na našich katedrách a částečně i v zahraničí cenný samostatný kritický autorčin přístup k výuce i k několika publikacím o improvizaci klavírního doprovodu k lidovým písním. Závažné vyústění této kapitoly představuje shrnutí hlavních zásad výuky hry na klavír v učitelském studiu a opodstatněné návrhy pro hudebně pedagogickou praxi.

Formulace názvu 7. kapitoly „Současný stav základní hudební výchovy dětí mladšího školního věku se zaměřením na pedagogické využití klavíru“ asi není jazykově právě nejšťastnější. Jinak je jazyková stránka disertace vyhovující, neopravených překlepů je málo, korektuře unikla i vazba „Vrabci štěbetaly“ na str. 128. Výklad v 7. kapitole vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a orientuje se na různé kompetence, integrace, průřezová témata, a všelike motivační prostředky, čímž autorka potvrzuje, že si osvojila současné školské pedagogické trendy a jejich pojmový aparát i terminologii a dovede v nich své téma rozvíjet včetně využití klaviatury.

Disertace vyúsťuje v aplikaci přínosu dosavadních kapitol ve scénářích takřka dvaceti modelových situací s využitím klavíru v hodinách hudební výchovy (8.kapitola), uvedených a podrobně komentovaných hlavně v samostatném druhém svazku disertační práce, který dále přináší různé doplňující materiály a informace. Modelové situace byly ověřeny v praxi a na tomto ověřování se podílelo 25 učitelek. Vyhodnocení provedla autorka analýzou údajů z dotazníku, který přinesl další cenné poznatky k tématu disertační práce. Ta dále obsahuje výstižné shrnující závěry a obsáhlý seznam literatury.

Souhrnně řečeno je tento spis zpracován na základě rozsáhlé heuristické práce a speciálně naprogramované pedagogické činnosti a vyznačuje se mnohostrannou osobitostí i bystrým nadhledem nad řešenou problematikou. Možná že by bylo užitečné představit klavír – nástroj i jako cenný umělecký předmět, který si zaslouhuje určitou úctu a pozorné zacházení.

Protože autorka je zřejmě vyspělou klavírní interpretkou a pedagožkou, ale v práci je aspekt umělecké klavírní hry poněkud v ústraní jejího zájmu, navrhuji, aby v rámci obhajoby reagovala na následující otázku klavírním výkonem: jaké jsou výrazové možnosti kvalitní hry na klavír co do barvy tónů, různých druhů úhozu, různých nálad, zvukomalby nebo i virtuozy (na krátkých ukázkách – pro žáky 5. ročníku).

Disertační práci Mgr. Jiřiny Jiřčkové „Klavír jako didaktický prostředek učitele hudební výchovy na I. stupni základních škol“ jednoznačně doporučuji k obhajobě.

V Ostravě 22. 5. 2008

Prof. PaedDr-Luděk Zenkl, CSc.,
em.prof.Ostravské univerzity